

Філософія наукової фантастики зацікавила багатьох

Особливості наукової фантастики визначають її складність як явища мистецтва. Специфіка наукової фантастики залишається предметом дискусії. Суперечливі визначення її — як жанру, прийому, літератури мрії, науково-технічного передбачення — мабуть, не охоплюють всіх сторін предмету.

Більш адекватним представляється трактування наукової фантастики як нового художнього методу, що органічно поєднує принципи наукового і художнього мислення. Його елементи виникають із становленням сучасної науки (твори Т. Мора, І. Кеплера, Дж. Свіфта та ін.), а формування відбувається в творчості Г. Велса, що з'єднав традиції науково-технічної і соціальної утопії з прийомами реалістичного роману і наукового «уявного експерименту». Подальший розвиток наукова фантастика отримує у К. Чапека, О. М. Толстого, О. Стейплдона і ін. фантастів 20 – 30-х рр. ХХ ст.

У епоху науково-технічної революції наукова фантастика стає масовим явищем мистецтва, найширше представленим в прозі...

Жанри фантастики визначаються залежно від типу допущення, що може характеризуватися як існування з волі автора неможливого чи невідомого в реальності, але можливого і відомого в світі твору.

Вводячи ті чи інші фантастичні допущення, фантасти тим самим конструюють певну вигадану реальність і постулюють певні закони вигаданого світу, яким повинні підкорятися не тільки персонажі творів, але також і самі автори. Загалом дослідники фантастики виділяють два основних типи: природничо-наукове допущення і гуманітарно-наукове. В одному творі можлива наявність одночасно кількох допущень, тому іноді твір складно віднести до єдиного жанру.

Природничо-наукові допущення базуються на припущеннях (гіпотезах, здогадках), які включають описи аномалій відомих законів природи (наприклад, високотемпературна надпровідність), відкриття вірогідних, але досі невідомих явищ природи (подорожі в часі, телепортація, позаземне життя), винаходи, які відповідають сучасній на момент створення твору науковій картині світу (кіборги, квантові комп'ютери), моделювання невідомих явищ (біологія іншопланетян). Передусім природничо-наукове фантастичне допущення лежить в основі наукової фантастики.

Якщо допущення базується на припущеннях з таких наук як культурологія, соціологія, та інших гуманітарних наук, воно зветься гуманітарно-науковим. Такі допущення реалізуються як екстраполяція відомих цим наукам сучасних явищ (перенаселення, поглиблення соціальної нерівності, залежність від гаджетів), інтерпретація відомого, що відрізняється від загальноприйнятої (крипто історія), моделювання невідомих явищ в рамках гуманітарних наук (цивілізація без технологій,

всесвітня демократія, тоталітаризм).

У рамках природничо-наукового і гуманітарно-наукових допущень виділяється футурологічне. Воно засноване на думках щодо майбутніх можливих подій, а не теперішніх чи минулих. Всередині гуманітарно-наукового існують і інші допущення, в основі яких лежать знання з людської психології, фольклору, міфів. Містичне допущення передбачає опис певних явищ без дання відповіді як або чому вони відбуваються. Описуються тільки зовнішні ефекти проявів невідомої сили.

Художній твір — дійсно таїнство. Як була до пори до часу таїнством праця винахідника. Як багато в чому досі є таїнством будь-який творчий процес. З чого не випливає, що таємниця ця повинна на повіки залишитися нерозкритою.

Чим таємниця літературної творчості відрізняється від таємниці винахідництва, таємниці відкриттів в науці або таємниці художнього відображення світу? Що спільного в цих таємницях? Чим вони відрізняються один від одного? І що потрібно зробити, щоб розкрити ці таємниці?

Порушена була також тема технології рішення винахідницьких задач та технічного винахідництва, наукового передбачення... Питання, які здавалися природними автору теорії рішення винахідницьких завдань (ТРВЗ), представлялися блюзнірськими людям, авторам, що писали не що-небудь, а саме фантастику — літературу, максимально серед інших напрямків наближену до винахідництва і наук.

Сама ж проблема виникла природно, не могла не виникнути. Винахідницька діяльність людини здійснюється за певними законами, правилами, принципами, які можна виявити, вивчаючи існуючі авторські свідоцтва і патенти.

Занадто смілива, часто неможлива для здійснення «в металі», винахідницька ідея природно стає ідеєю фантастичною. Ідеї, на які занадто рано вимагати патент, можуть бути описані лише на сторінках науково-фантастичних творів...

*В.О. Товарниченко,
доцент [кафедри філософії та соціальних наук](#)*

*редактор газети
Н.А. Юсупова*